

МАТІЙЧУК К.Д.,

кандидат педагогічних наук,
викладач кафедри іноземних мов,
Вищий державний навчальний заклад
України «Буковинський державний
медичний університет»
м. Чернівці, Україна

КОСТИНЮК Я.І.,

магістр, учитель іноземної мови,
Борщівська загальноосвітня школа
I ступеня, Снятинський район,
Івано-Франківська область, Україна

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті аналізуються фактори впливу на мотивацію навчання студентів вищих навчальних закладів. Описано чинники або мотиви, які забезпечують цілеспрямованість діяльності студента. Подається характеристика моделей зовнішньої та внутрішньої мотивації та класифікація мотивів навчання. Виокремлено особливості мотивації при вивченні іноземної мови.

Ключові слова: іноземна мова, мотивація навчання, мотиви.

В статье анализируются факторы влияния на мотивацию обучения студентов высших учебных заведений. Описаны факторы или мотивы, обеспечивающие целенаправленность деятельности студента. Дается характеристика моделей внешней и внутренней мотивации и классификация мотивов учения. Выделены особенности мотивации при изучении иностранного языка.

Ключевые слова: иностранный язык, мотивация обучения, мотивы.

In the article the factors of influence on motivation of studying of students of higher educational institutions have been analyzed. The factors or motives that provide the purposefulness of the student's activity have been described. Characterization of models of external and internal motivation and classification of learning motives have been introduced. The peculiarities of motivation in learning a foreign language have been highlighted.

Key words: foreign language, learning motivation, motives.

Актуальність дослідження. Іноземна мова стала важливим засобом між-культурного спілкування сьогодення. Основним завданням іноземної мови є допомогти студентам оволодіти уміннями і навичками спілкування в усній і писемній формах у різних ситуаціях. Головною метою навчання іноземної мови у вищих навчальних закладах є формування в студентів комунікативної компетенції таким чином, щоб інтерес до предмету не згасав; щоб студенти охоче вчилися і не прогулювали заняття; щоб для них навчальний заклад не був проблемою, а соціумом розвитку їхніх можливостей.

Успіх у вивченні іноземної мови студентами вищих навчальних закладів може бути забезпечений такою методичною системою, в основі якої лежить розвиток самостійності та усвідомлення ними значущості отримуваних знань.

Навчання повинно бути спрямоване на оволодіння студентами основними ключовими компетентностями, які передбачають їх особистісно-соціальний та інтелектуальний розвиток. Вони формуються на міжпредметній основі та є інтегрованим результатом предметних і міжпредметних компетенцій.

Мотивація навчання є основним показником успішного засвоєння іноземної мови. У процесі навчання необхідно контролювати вплив мотивації на навчальні результати студентів та те, яке значення вони мають у засвоєнні мови.

Стан дослідження проблеми. Важливою підтримкою у засвоєнні іноземної мови є формування мотивації до навчального предмету. Дослідження проблеми мотивації до вивчення іноземної мови описані у працях багатьох дослідників. Науковці приділяють значну увагу вивченню природи мотивів (В. Асєєв, Л. Божович, Г. Щукіна, М. Матюхіна, С. Москвичов та ін.), їх зв'язку з психічними процесами, емоціями та почуттями, індивідуальними особливостями суб'єктів учіння (В. Мерлін, Н. Рейнвальд, К. Альбуханова-Славська, І. Джидар'ян, М. Алексєєва та ін.), закономірностей формування мотиваційної сфери особистості (Г. Костюк, С. Рубінштейн, О. Леонт'єв, Л. Божович та ін.). Значна увага приділяється вивченню методики викладання конкретних предметів та їх аспектів як засобу формування мотиваційної сфери суб'єкта учіння, досліджувався мотиваційний потенціал того чи іншого виду навчальної діяльності (Є. Пассов, В. Кузовльов, Г. Рогова, Т. Левченко та ін.). Проблемою розподілу мотивів на зовнішні та внутрішні, обґрунтуванням основних умов формування зовнішньої та внутрішньої мотивації займалися у своїх наукових дослідженнях Є. Ільїн, А. Маркова, Т. Матись, М. Мільман, А. Орлов, Л. Фрідман та ін.

Метою статті визначено аналіз мотивації навчання та її видів на заняттях іноземної мови у вищих навчальних закладах.

Виклад основних результатів дослідження. Мотивація є інтересами, потребами, прагненнями, емоціями, переконаннями, ідеалами, установками, які спонукають людину до діяльності. Мотивація сприяє появі в студентів навчальної ініціативи й любові до навчання, спонукає їх до діяльності з мак-

симальною енергією в різних навчальних ситуаціях. Іноземна мова є одним із предметів, які вивчаються в кожному навчальному закладі. Тому важливими є фактори, які впливають на мотивацію до вивчення іноземної мови. До таких факторів можна віднести: власні інтереси у навчальному процесі: доцільність використання програмового матеріалу, методи навчання та особистість викладача; можливість навчатися за кордоном; необмежений доступ до інформації; бажання зробити кар'єру в майбутньому; задоволення власних амбіцій і прагнення до саморозвитку; відчуття успіху та незалежності (відповідальність та самоконтроль навчального процесу) у процесі вивчення мови; *відсутність мовного бар'єру під час подорожей; наявність родичів або друзів за кордоном*; зацікавленість у вивченні культури та традицій іншого народу.

Отже, наведені вище фактори щодо впливу на навчальну діяльність свідчать, що мотивацію можна вважати довготривалим та активним процесом, метою якого є набуття знань та розвиток всебічно розвиненої особистості.

Д. Ельконін пропонує структуру навчальної діяльності, складовими якої будуть: «мотивація навчання – система спонук, яка примушує студента вчитися, додає навчальній діяльності значення; навчальна задача, тобто система завдань, при виконанні яких студент освоює найзагальніші способи дії; навчальні дії, ті за допомогою яких засвоюється навчальна задача, тобто всі ті дії, які студент робить на занятті; дії контролю – ті дії, за допомогою яких контролюється хід засвоєння навчальної задачі; дії оцінки – ті дії, за допомогою яких оцінюється успішність засвоєння навчальної задачі» [4, с. 248].

Щоб заохочувати студентів до навчальної діяльності, потрібно звернути увагу на чинники, які викликають інтерес та певні емоції. Почнемо з чинників або мотивів, які забезпечують цілеспрямованість діяльності не лише студента, а людини загалом. Їх можна поділити на зовнішні та внутрішні.

Так Г. Славіна та К. Роджерс (американський психолог) виокремлюють мотивацію *внутрішню* (спонукання до діяльності визначається особистими цілями суб'єкта - потребами, інтересами, цінностями) і *зовнішню* (спонукання до діяльності визначається цілями, заданими ззовні, шляхом примусу) [9, с. 157]. Внутрішню мотивацію, в свою чергу, поділяють на перспективну та процесуальну. Зовнішню мотивацію доцільно назвати мотивуванням (стимулюванням). Зовнішня мотивація виникає під впливом зовнішніх імпульсів таких як вимоги, накази, примуси та викликає зовнішній дискомфорт (людина зобов'язана виконувати чийсь волю) (А. Маркова, Т. Матис, А. Орлов). До зовнішньої мотивації відносяться такі мотиви як соціальні, оціночні, на результат і т.п. Внутрішня мотивація виникає під впливом внутрішнього дискомфорту (людина діє, щоб отримати внутрішнє задоволення, отримати позитивний психічний стан). Діяльність організовується за власною ініціативою, не залежить від чужої волі. Мотивами є внутрішнє задоволення та інте-

рес. О. Тарнопольський відмічає, що перспективну внутрішню мотивацію мають більшість студентів, так як вони розуміють важливість знання іноземної мови для майбутньої кар'єри. Проте успіх навчання можна майже гарантувати, коли вдається «сформувати процесуальну мотивацію, яка пов'язана із задоволенням від самого процесу навчання» [10, с. 207].

Дослідник Л. Фрідман теж поділяє мотиви на внутрішні та зовнішні і стверджує: «Якщо мотиви, що спонукають цю діяльність, не пов'язані з нею, то їх називають зовнішніми щодо цієї діяльності; якщо ж мотиви безпосередньо пов'язані із самою діяльністю, то їх називають внутрішніми» [11, с. 85].

Внутрішні мотиви виникають коли людина має бажання дізнатися нове та радіє подоланню труднощів. Це бажання виникає зсередини, тобто є внутрішнім.

Перевага внутрішньої мотивації в тому, що вона може бути тривалою і самопідтримуватись. Якщо в студента провідним видом мотивації є – внутрішня, то це є проявом власної активності у процесі навчання.

З іншого боку, М. Кольцова стверджує, що «недоліком такого виду мотивації може бути зусилля по зміцненню внутрішньої мотивації, яке іноді стає повільним та може потребувати спеціальної і тривалої підготовки, щоб вплинути на поведінку» [5, с.163].

Зовнішні мотиви більше пов'язані з результатом навчальної діяльності. Вони включають в себе мотиви самоосвіти, престижу, соціальні мотиви, мотиви уникання неприємностей та ігрові мотиви. Студент найчастіше буде виконувати які-небудь дії через вплив зовнішніх чинників, таких як необхідність досягнення мети, бажання отримати нагороду, або прагнення уникнути поразки.

На думку З. Нікітенко, «перевагами зовнішніх мотиваторів є те, що ззовні легше проводити зміни в поведінці і, як правило, вони пов'язані з відносно малою затратою зусиль або підготовкою. Зусилля на застосуванні зовнішніх мотиваторів часто не вимагають великих знань окремих студентів. З іншого боку, зовнішні мотиватори можуть часто відволікати студентів від вивчення предмета» [7, с.163].

Таким чином, можемо підсумувати, що під зовнішньою мотивацією розуміємо збудники, які не відносяться безпосередньо до самої діяльності (бажання самоствердитись, бажання до матеріальної винагороди і т.д.). Під внутрішньою – мотиви, спричинені власне науковою або пізнавальною діяльністю. У багатьох випадках внутрішня мотивація може розвиватися тоді, коли студенти починають прогресувати і усвідомлювати, наскільки цікаво вміти спілкуватися іншою мовою.

Мотивація виявляє себе в засобах навчання, у поведінці суб'єкта навчання, в ситуації навчання. Вона пов'язана з його індивідуальними особливостями,

минулим досвідом. Л. Бойченко виділяє чотири види методів мотивації : емоційні, пізнавальні, вольові та соціальні. До емоційних методів мотивації належать : заохочення, засудження, навчально-пізнавальна гра, створення яскравої наочності, створення ситуації успіху, стимулювальне оцінювання, задоволення бажання. Вольовими методами мотивації є: інформація про результати навчання, виховання відповідального ставлення, самооцінювання діяльності, прогнозування майбутньої діяльності. До пізнавальних методів мотивації відносяться : опора на життєвий досвід, пізнавальний інтерес, створення проблемної ситуації, здійснення творчих завдань. Соціальні методи мотивації – це розвиток бажання бути корисним, створення ситуації взаємодопомоги, пошук контактів і співпраці, взаємоперевірка та рецензування [2, с. 8].

Дослідник М. Матюхіна подала свою розгорнену характеристику навчальних мотивів, які виділила в групі. До першої групи мотивів науковець відносить «навчально – пізнавальні мотиви», які закладені в самій навчальній діяльності:

«1) мотивація змістом, пов'язана безпосередньо зі змістом навчання (це мотиви, пов'язані з прагненням особистості пізнавати нові факти, опановувати нові способи дій, проникати в суть вивчуваних явищ);

мотивація процесом, пов'язана безпосередньо із самим процесом навчання, з проявом активності, з привабливістю навчального матеріалу (студенти прагнуть проявляти інтелектуальну активність, думати, міркувати, долати перешкоди в процесі виконання навчальних завдань)» [6, с. 144].

До другої групи навчальних мотивів М. Матюхіна відносить мотиви, пов'язані з непрямим продуктом учіння:

«1) широкі соціальні мотиви: мотиви обов'язку перед суспільством, учіння на основі суспільних потреб (ідентифікація із суспільними нормами), почуття відповідальності, учіння як підготовка до майбутнього життя, практична значущість учіння, мотиви учіння на основі соціальної ідентифікації (із батьками, з викладачами чи з іншими зразками), мотиви самовизначення й самовдосконалення;

2) вузькоособистісні мотиви: престижна мотивація (бажання бути в числі кращих студентів, прагнення отримувати хороші оцінки, мотив учіння як прагнення підвищити свій соціальний статус), мотивація благополуччя (прагнення отримати схвалення дорослих, учіння як підвалина майбутнього благополучного життя, як досягнення особистої вигоди, учіння на основі розуміння практичного життєвого значення, мотив матеріальної винагороди за успіхи в навчанні);

3) негативні мотиви: прагнення уникнути неприємностей, які можуть виникнути з боку викладача, покарання, ганьби, навчання через примушення, тиску з боку дорослих» [6, с. 146].

Як бачимо, перша група «навчально-пізнавальні мотиви» більш пов'язана із внутрішнім проявом активності особистості до навчального процесу, тоді як друга група мотивів – «мотиви що пов'язані з непрямим продуктом учіння» є зовнішньою мотивацією.

Пропонуємо розглянути ще класифікацію мотивів навчання за І. Дубровіною.

«1. Мотиви розумючі і реально діючі. Студент розуміє, що треба вчитися, але це ще може не спонукати його займатися навчальною діяльністю.

2. Мотиви ведучі і другорядні.

3. Мотиви, породжені навчальною діяльністю, безпосередньо пов'язані із змістом і процесом навчання; мотиви благополуччя; престижні мотиви» [3, с. 51].

Тобто перша група мотивів, яку пропонує І. Дубровіна відносимо до внутрішньої мотивації, коли студент сам розуміє потребу у навчанні. Друга група та третя групи мотивів є зовнішніми мотивами.

Таким чином, класифікації мотивів учіння за М. Матюхіною, А. Марковою та І. Дубровіною вкотре доводять, що на сукупність різних спонукань, які визначають спрямованість поведінки і діяльності особистості впливають як зовнішні так і внутрішні фактори.

Б. Блум пропонує три рівні мотивації: «рівень мови, рівень учасників навчального процесу і рівень навчальної ситуації. Процеси мотивації на рівні мови можна описати комплексно, використовуючи традиційні концепції комбінованої та активної мотивацій; на рівні мотивації студента, мотивація включає в себе вплив різних індивідуальних рис вивчення мови, наприклад, необхідність досягнення мети і самовпевненість. Рівень навчальної ситуації також залежить від ряду внутрішніх і зовнішніх мотивів. Наприклад, зовнішні мотиви пов'язані з навчальним планом, навчальними матеріалами, методами викладання і завданнями навчання. Внутрішні мотиви пов'язані з мотиваційним впливом особистості викладача, поведінки і стилю навчання, характеристикою групи студентів. У загальному, мотивація носить динамічний характер і може варіюватися від моменту до моменту в залежності від контексту навчання або завдання» [12, с. 12].

Які ж особливості мотивації при вивченні іноземної мови? С. Григорян та Г. Рогова описують розподіл внутрішньої мотивації під час вивчення іноземної мови і визначають наступні види внутрішньої мотивації: комунікативну, лінгвопізнавальну та інструментальну. «Комунікативна мотивація при вивченні іноземної мови є основною, оскільки для вивчаючих мову потреба в спілкуванні природна. Інструментальна мотивація це та, що виникає при позитивному відношенні студента до певних видів навчальної діяльності. Внутрішня лінгвопізнавальна мотивація полягає в тому, що студенти охоче і з інтересом

працюють безпосередньо з мовним матеріалом» [8, с. 147].

Gardner виокремлює дві орієнтації щодо вивчення мови: інструментальну та інтегративну. Інструментальна - пов'язана з бажанням вивчити мову задля досягнення такої мети як складання іспиту чи кар'єрний ріст. Інтегративна – пов'язана з бажанням вивчити мову через позитивне особистісне ставлення до мови, народу та його культури [13]. Отже, реальний успіх у вивченні іноземної мови можливий при наявності інтегративного мотиву.

Дослідник Є. Антонова розділяє мотивації на дві підгрупи : мотивації пасивні і активні [1, с. 17].

Таким чином, при вивченні іноземної мови слід враховувати соціальну мотивацію (кожна освічена людина повинна знати іноземну мову для загального розвитку); мотивацію, пов'язану з перспективним розвитком особистості (вивчаю, тому що це обов'язково знадобиться в житті); мотивацію, породжену самою навчальною діяльністю (цікавлюся англійською як предметом).

Висновки з даного дослідження. Таким чином, на формування мотивації до вивчення іноземної мови на студентів впливають ряд як внутрішніх так і зовнішніх факторів. Варто відзначити, що на ефективне вивчення та засвоєння іноземної мови впливає зацікавленість студентів в матеріалі, невимушена атмосфера на занятті, а також і викладач, який ознайомлює студентів з основними лінгвістичними особливостями та соціокультурними явищами мови.

Список використаних джерел:

1. Антонова Е. Б. Перспективные пути интенсификации учебного процесса на старших курсах в условиях заочного обучения иностранному языку / Е. Антонова // Сборник научных трудов МГУ. – М., 1979. – Вып. 146. – С. 3–23.
2. Бойченко Л. Мотивація навчальної діяльності (методичний семінар-тренінг із використанням методів інтерактивного навчання) / Л. Бойченко // Завуч. – 2007. – № 11 (445). – С. 1–8.
3. Джидарян И. А. О месте потребностей, эмоции и чувств в мотивации личности / И. Джидарян. // Теоретические проблемы психологии личности – М.: Наука, 1974. – С. 145-169.
4. Эльконин Д. Б. Психология игры /Д. Эльконин. – М.: Педагогика, 1978. – 304 с.
5. Кольцова М. М. Двигательная активность и развитие функций мозга ребенка: Роль двигательного анализатора в формировании высшей нервной деятельности / М. Кольцова. – М.: Педагогика, 1973. – 179 с.
6. Матюхина М.В. Мотивация учения младших школьников / М. Матюхина. – М.: Просвещение, 1984. – 256 с.

7. Никитенко З. Н. Теория и практика обучения иностранным языкам в начальной школе /З. Никитенко, Н. Гальскова. – С.: «Ассоциация XXI век», 2007. – 240 с.
8. Рогова Г.В. Методика обучения иностранным языкам в средней школе / Г. Рогова, Ф. Рабинович, Т. Сахарова – М.: Просвещение, 1991. – 287 с.
9. Славина Г. И. К вопросу о факторах, определяющих овладение чтением специальной литературы на иностранном языке / Г. Славина // Вопросы методики преподавания иностранных языков в школе и в вузе : ученые записки. – № 392. – М., 1970. – С. 15–163.
10. Тарнопольський О. Б. Методика навчання студентів вищих навчальних закладів письма англійською мовою/ О. Тарнопольський, С. Кожушко. – Вінниця: Нова книга, 2008. – 288 с.
11. Фридман Л. М. Мотивация учения. Психологический справочник учителя / Л. Фридман, И. Кулагина. – М.: Просвещение, 1991. – 288 с.
12. Brown H.D. Principles of language learning and teaching. (4th ed.)/ H. Brown. – New York: Addison Wesley Longman, 2000.
13. Gardner R. Attitudes and motivation: second language learning/ R. Gardner and W. Lambert. – Newbury House, 1972.

Transliteration of References:

1. Antonova Ye. B. Perspektivnyye puti intensivifikatsii uchebnogo protsessa na starshikh kursakh v usloviyakh zaochnogo obucheniya inostrannomu yazyku (Promising ways to intensify the educational process in senior courses in the conditions of distance learning a foreign language) Sbornik nauchnykh trudov MGU. – М., 1979. – Vyp. 146. – P. 3–23. [in Russian]
2. Boychenko L. Motyvatsiya navchal'noyi diyal'nosti (metodychnyy seminar-treninh iz vykorystannyam metodiv interaktyvnoho navchannya) (Motivation of educational activity) Zavuch. – 2007. – № 11 (445). – P. 1–8. [in Ukrainian]
3. Dzhidaryan I. A. O meste potrebnostey, emotsii i chuvstv v motivatsii lichnosti (About the place of needs, emotions and feelings in the motivation of personality) Teoreticheskiye problemy psikhologii lichnosti – М.: Nauka, 1974. – P. 145-169. [in Russian]
4. El'konin D. B. Psikhologiya igry (Psychology of the game). – М.: Pedagogika, 1978. – 304 p. [in Russian]
5. Kol'tsova M. M. Dvigatel'naya aktivnost' i razvitiye funktsiy mozga rebenka: Rol' dvigatel'nogo analizatora v formirovaniy vysshey nervnoy deyatel'nosti (Motor activity and development of the brain functions of the child: The role of the motor analyzer in the formation of higher nervous activity). – М.: Pedagogika, 1973. – 179 p. [in Russian]
6. Matyukhina M.V. Motivatsiya ucheniya mladshikh shkol'nikov (Motivation of elementary school students learning). – М.: Prosveshcheniye, 1984. – 256 p.

[in Russian]

7. Nikitenko Z. N. Teoriya i praktika obucheniya inostrannym yazykam v nachal'noy shkole (Theory and practice of teaching foreign languages in elementary school). – S.: «Assotsiatsiya XXI vek», 2007. – 240 p. [in Russian]
8. Rogova G.V. Metodika obucheniya inostrannym yazykam v sredney shkole (Methods of teaching foreign languages in high school). – M.: Prosveshcheniye, 1991. – 287 p. [in Russian]
9. Slavina G. I. K voprosu o faktorakh, opredelyayushchikh ovladeniye chteniyem spetsial'noy literatury na inostrannom yazyke (To the question of factors determining the acquisition of reading special literature in a foreign language) Voprosy metodiki prepodavaniya inostrannykh yazykov v shkole i v vuze : uchenyye zapiski. – № 392. – M., 1970. – P. 15–163. [in Russian]
10. Tarnopol's'kyy O. B. Metodyka navchannya studentiv vyshchykh navchal'nykh zakladiv pys'ma anhliys'koyu movoyu (Methods of teaching English writing to students of higher education institutions). – Vinnytsya: Nova knyha, 2008. – 288 p. [in Ukrainian]
11. Fridman L. M. Motivatsiya ucheniya. Psikhologicheskyy spravochnyk uchitelya (The motivation of learning. The psychological reference book of the teacher). – M.: Prosveshcheniye, 1991. – 288 p. [in Russian]
12. Brown H.D. Principles of language learning and teaching. (4th ed.)/ H. Brown. – New York: Addison Wesley Longman, 2000.
13. Gardner R. Attitudes and motivation: second language learning/ R. Gardner and W. Lambert. – Newbury House, 1972.

MATIICHUK Kvitoslava,

Candidate of Pedagogical Sciences, Lecturer of the Department of Foreign Languages, Higher State Educational Institution of Ukraine «Bukovinian State Medical University», Chernivtsi, Ukraine
E-mail: kvitka0510@gmail.com

KOSTYNIUK Yaroslava,

Master's Degree, foreign language teacher of Borshchiv elementary school, Borshchiv, Ukraine
E-mail: kvitka0510@gmail.com

FORMATION OF MOTIVATION TO STUDY A FOREIGN LANGUAGE IN STUDENTS OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS